

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAHETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton, másfél iven. ~ Előfizetési ár: egész évre 14 korona, fél-évre 7 korona. ~ Egyes szám ára 30 fillér. ~

Szerkesztőség és kiadóhivatal Debreczen, Kollégium; ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Játék a tűzzel.

Nem a mi feladatunk s nem is áll módunkban annak a kutatása, hogy a megélhetés nehézségei, melyek részben már a háború előtt s a háború alatt természetesen még inkább megnövekedtek, micsoda okokból származnak. Bizonyára szerepelnek az okok között hibák és visszaélések is, bár azt hisszük, hogy ezek legfeljebb növelői, de nem létrehozói a bajnak. Azt is megértjük, — hiszen káros ember: bűnös ember —, hogy a drágaság súlya alatt sokan mindenfelé gyanakodva néznek s mindenkit okolnak, bár azt hisszük, hogy a háborúnak ezt a kárát is helyesebb volna hazafias megadással viselni. De szomorúan és aggodalommal tapasztaljuk azt, hogy a drágaság okának keresésébe sok felé — s legutóbb már az ország törvényhozó gyűlésében is —, vallási szempontokat ker-
vernek.

Zsidó bankokról és klerikális bankokról, zsidó pénzről és klerikális pénzről szólott az ének, „auslagsgojok”-ról és cukorbárókról beszéltek és váltig bizonykodtak, vajjon a zsidó disznósírárulás vagy a klerikális vezetés alatti papirgyár kartelles áremelés teszi-e jobban lönkre az országot.

Remélnünk kell, hogy az ország dolgának intézői — amint arra a kormányelnök bölcs hozzászólása is intett — nem fogják többé ezt a meddő vitát úzni-fűzni. Általánosításokkal úgy sem lehet sem a bűnöst megtalálni, sem a hiányokon segíteni. A segítség csak egy lehet — s ennek ellenkezőjét bizonyára senki sem akarja s ez most is csak az, ami minden időben: aki a maga javát a mások megkárosításával mozdítja elő, kíméletlenül meg kell büntetni, akármilyen a vallása és a társadalmi állása.

Am attól tartunk, hogy ezt az egyszerű igazságot nem mindenki fogja elégnak tartani s a vallás előtérbe tolésa a képviselőházi vita min-

tájára tért foglal a társadalom széles rétegeiben, — s épen ez az, amire aggodalommal gondolunk. Súlyos, nagy nemzeti veszedelemnek tartanók, ha a bűnösök megítélésében s egyáltalán az egyén értékelésében állandó mértékké válhatnak a vallásfelekezeti hovatartozás. Tüneteket pedig már most is lehet látni.

A csalások, uzsoráskodások, hadseregszállításokkal kapcsolatos bűncselekmények elkövetői nevének közlésénél akárhányszor látjuk a lapokban zárjel között az illetőnek eredeti nevét, hogy zsidó vallása felől kétség senkiben se maradjon. Viszont olvastunk olyan újságtudósítást, amely egy kisleányra vonatkozó bűncselekménnyel gyanúsított egyénről szükségesnek találta nyomatékosan felemlgetni a vádlott erősen klerikális voltát.

Mi protestánsok ez idő szerint kívül állunk a tűzvonalon és épen azért áll módunkban higgadtan és tárgyilagosan kárhozhatni ezt az eljárást. De igyekezzünk is magunkat megóvni az ilyen velleitásoktól. Mi csak maradjunk meg a magunk hagyományos szabadelvű felfogása mellett, melynek veleje körülbelül ez: kívánjuk a keresztyén morál uralmát minden téren, de a keresztyén erkölshöz való viszonyát minden embernek nem a vallása, hanem a belső értéke szerint ítéljük meg, mert amint a keresztyén erkölcsöktől eltér számos megkeresztelt, épúgy híven követi azt — sokszor tagadva annak keresztyén voltát — számos nem keresztyén.

Abban pedig, hogy rólunk ez idő szerint nem esik szó, el ne bízzuk magunkat

Valakinek volt a háza mellett egy kis kalyiba, amelynek lakója neki is kellemetlen volt néha. A kalyiba gazdája azonban ellenségeskedésbe került egy harmadikkal s ez indulatában felgyújtotta a kalyibát. A szomszéd közömbösen nézte a tüzet: nem kár azért a kalyibáért. De jött egy szélroham s a lángot átvitte az ő rendes, tiszta, egyszerű házára is.

Apák és fiúk.

Térjünk vissza erre a tárgyra, mert érdemes is, szükséges is ezt a témát folytatni.

„Hol van a hiba, hogy az egyházban munkálkodó családok ivadékaik nem mind érzik a nemességnek ezt a kötelező voltát, nem tudom megmondani”. Én se hízelgek magamnak, hogy meg tudom mondani, de azt bevallhatom, hogy sokat gondolkoztam e téma felett.

Olvastam, hallottam, sőt gyermek-tanuló koromban még némi utóhullámát láttam is, hogy főiskolánkban együtt növekedtek a leendő egyházi papok a leendő világi papokkal s volt módjuk az összeszokáshoz.

Az élet törvénye, szinte minden vonalon, hogy együttéléshez, együttmunkálkodáshoz, a fejlődés útján való összeszokás szükséges. Társadalmi tagoltságunk, az úgynevezett szakszerűséggel veszi kezdetét. Ki-ki a maga gubóját kezdi szövögetni s azon veszi észre, hogy beszötte magát minden mástól. Ez kész veszedelem, főként a mi református egyházi életünkre, legfőként reánk, református lelkészekre. Magunkra maradunk, együtttható egyházi életet nem folytathatunk, úgynevezett középintelligenciánk ha résztvesz is az egyház közigazgatásában, legtöbbször és leginkább, csak a kacskaringós paragrafus ragasztja az egyházhoz, még jó, ha okos beszédre, gyűlések vagy kiküldetések alkalmával; de már az érzés vallásos mélysége, ereje, igen ritkán indul okos tevékenységre. Hiába!... az egész élet százirányú mozgásával: gyakorlat. „Gyakorold magad a kegyességben!” — inti Pál Timótheust. Mert bizony, a kegyesség is gyakorlat. Minden mesterség, — a szellemi is, az erkölcsi is, — inaséveken át vezet tiszta

munkához. Szinte raktározzuk naponként, óránként a tápláló atomokat testi szervezetünkbe, lelki szervezetünkbe.

A Kálvin-szövetség legközelebbi konferenciáján külön előadás tárgya is volt református világi urainknak lagymatagsága egyháztársadalmi munkák iránt. Megbeszélésére azonban, fájdalom, nem volt idő. Holott egy nagyon okos és nagyon lelkes úrinő, a nőkre vonatkozólag is ajánlotta e téma komoly figyelmét. Éreztük is mindnyájan, hogy e pont nagy felkiáltójele egyházi jövőnknek, — nem annyira a kevés értékű közigazgatási ügyek miatt, mint a krisztianizmus nemes érzéséből fakadó összekötő, építő erők elmaradása miatt. S ahol ez erők visszamaradnak, ott általában az emberi élet sorvad el. Mert társadalmi életünk együtttható tényei általában s e keretben egyházi tevékenységünk is, együtttható érzéseinkből fakadnak. Ez élettani igazságot a mostani világháború is megerősíti. A Kálvin-szövetség konferenciája érezte ezt nagyon s ennek megtárgyalását előre kitűzte jövő gyűlésére.

Mindenesetre elsőrendű követelmény, hogy középiskoláink egész valláserkölcsi levegője az evangéliumból élő és táplálkozó legyen. Nem a vallásanyag leckéiben, — mely magában véve alig ér többet a semminél, — hanem a vallásos élet gyakorlatában, tanárok és tanítók mindennapi életében, egymás iránt való viselkedésükkel, a példában és példa követésében, hogy, egy nagy bölcs kifejezése szerint, a tanulók mintegy a bőrük likacsain át vegyék magukba állandóan ama magasabb értelmeket. Mert ez a törvény és próféták. A többi csak füst és pára. Ha középiskoláinkban ilyen valláserkölcsi levegő támasztja és ápolja az érzéseket a növendékek szívében, egymás iránti viselkedésükben, akkor a későbbi különválás anyagi munkatéren nem lesz egy-

Tárca

Viharban.

Miért hívják futó időnek,
Mikor épen hogy vánszorog?
Dülőre nem jut semmi benne,
Noha minden forr, háborog.
Országok, népek viaskodásban;
A világ egy tüzes pokol,
De az idő áll lecövekelve,
Mint börtönéhez a fogoly.

Mit hoz magával, ha megindul:
Örömet-e vagy bánatot?
Nem viszi-e el a reményt is,
Amely táplált, csalogatott?
Győzelem vagy bús temetkezés,
Számunkra amit rejteget?
Óh, ha láthatnánk, ha megérzenénk:
Mi van sötét fátyla megett!

Száguldj idő! gondolat-szárnyon.
Temesd el a vihar nyomát;

Mely fékevesztve, mennydörögve
Zúg az egész világon át.
Hol puszta mezők, feldúlt hajlékok
Bús árnyai kísértenek;
Ahol éretted, én szegény hazám!
Legjobbaid elvérzenek.

Fuss, száguldj idő! csak meg ne állj.
Mit köthetsz: van seb elég.
Gyógyítsd őket, mert fájdalmában
S öntözésben lelkünk elég.
Ha hoztál a mi hős fiainknak
Babért, harci dicsőséget:
Hozz dülő csaták után nekünk is
Diadalmat, békességet!

Erdélyi Imre.

Fekete farsang.

Már a második fekete farsang jött el, mióta ez az ítéletes világháború dülja a világot. Máskor, boldogabb időkben, ilyenkor vidáman zengett a zene, szólott a dal, javában folyt a megszokott farsangi mulatság. De most meghaltak reánk nézve a világ

szersmind különválása az érzéseknek, mert nemcsak megérti, de, ami főbb, meg is érzi az okos lélek „a szent nép es királyi papság” egyesítő fenségét. Lám, a zsidóságot országok határa sem képes különválasztani. Az ő vallásos levegőjük a családból kél ki, itt erősödik folyvást s hiába jó az élet forgataga, az ő összetartásuk szétszakíthatlan. S ha nálunk a református közszellem csupán a vallástanítók leckéztetéséből meríti sovány kosztját s az érettségivel ki-ki a maga útjára tér, — „kit erre, kit arra kergetnek a szelek”, — ilyen diákokból lett világi urainknak ugyan honnan jutna eszükbe annak az iskolának, melyben ők nevedtek, vallásos érzést fakasztó ereje, az az erő, „mely a kövekből is fiakat teremt Ábrahámnak!” És hogy nekik ez iskolát, általában minden vallásos intézményt, úgy kell tartani, iránta úgy kell érezni, mint emberré fejlődésük elsőrendű eszközére. Sőt úgy kell ápolni, hogy abban utódaik is megkapják nemcsak a rothadásra való test táplálkozásához vezető érettségi bizonyítványt, hanem istenfiúságuk oklevelét.

Szóval, minden az iskolán fordul meg. De csak, ha nevelő-internátussal lesz összekötve. En valami fanatikus bizalommal nézek az újabbkori internátusok felé. Ebben látom a jobb jövő hajnalhasadását. És a diákifjúság különböző keresztyén egyesületeiben.

Most is, hogy a Kálvin-szövetség gyűlésén voltunk, valami meleg, reményteljes fuvalom járta át a lelkünket, azok után, miket a budapesti lelkészkepző internátusában átéltünk. Ez az internátus az emberben levő nemes lehetőségek, alkotó erők nevelő-intézete. A hely maga szemnek, tudónek erősítő, vidámító berendezése, a táplálkozás, a családias együttélés, úgy a Dr. Szóts Farkas, mint istenáldotta feleségének szive-lelke oltalmazó, ápoló gondjai alatt,

örömei. Szomorúak falun most a téli esték: „híre sincs ott enyelgésnek, tréfaszónak, nótázásnak, mesemondó, vig fonónak”. Csöndesebbek most a városok is, mint régen. Hiányzik a vígkedvű fiatal-ság. Leányok, asszonyok, gyermekek és öregek szomorúan járnak-kelnek az utcákon. Mindenkinek van valakije, akit gyászol, vagy akiért aggódik. S ha leszál az este, a sötétben mintha gyász és szomorúság terülne el... A paloták ablakai sem ragyognak, lán-golnak a régi fényben, a csillárok gyémántbokrai is, mintha most haloványabb fényben égnének, mint máskor. Sötétek a hamvas háztetők, melyek felett a nagy hideg remegteti a levegőt s a kéményekből fekete füst száll-száll fölfelé, mintha a komor gyász szállna a földről az égre... Igazi fekete farsang! A máskor vidám ifjúság most messzi hegyek ormán, idegen földek jégmezőin élete árán védi hazáját, a magyar földet. A kenyér ize sem olyan most, mint volt a régi magyar kenyéré. Mintha fájó könnyek keserű ízét éreznők rajta, amelyeket a gyöngye nők hullattak a föld fekete barázdáiba, melyeket gyöngye karjukkal jó mélyen nem szánhattak le.

De elmúlik majd a fekete farsang. Ertelik a zord

a Krisztus lelkének szeretetében: ez egyenként és összevéve oly hatásokat támaszt az ott élők lelkében, mely hatások öbennük továbbmunkáló erőkké magasztosulnak. Ha minden református lelkészkepzőnk növendékei ily internátusban erősödnének, a Krisztus terhe és igája viselésére, bizony könnyebb lenne az a teher és gyönyörűsegebb az az iga. — Aztán — és ez a verbum regens, — ha ezek az internátusok összeforrasztó szeretettel ápolnák a különböző szakok református diákjait, mint Budapesten is, képtelenségnek tartom, az emberben minden jóra valósságot meg kellene tagadnom, ha ilyen együttes, szerető gondban nevelés után is közönyös maradna a református intelligencia egyházának intézményei iránt. Meg kellene tagadnom még az Istent is, ha ilyent elhinnék!... Ha visszagondolva ifjú korára, melyet egyháza által teremtett és ápolt intézményei, nevelő emberei tettek minden szépben, jobban boldogítóvá, nagy tettek-re képessé, testben-lélekben erőssé, igaz emberi életet élni alkalmassá. Az által, ki az örökkévalóságig diadalmas erője a mi lelkünknek, — ha ilyen áldó hatások közt is hideg maradna a szive egyháza iránt a mi világi urainknak, akkor, — de elhallgatom a következtetést, mert szinte elsötétül lelkem előtt az egész erkölcsi világ s csak azt a *veres lovat* látom, mely omló vérben rohan most a földön körös-körül, „melynek neve halál”.

Emberi életünk legnagyobb szerencsétlensége, sőt átka, hogy az embert még mindig ruhája és gyomra után osztályozza s nevelésében (fájdalom! nevelésében!...) ezt a célt tartja leginkább szem előtt. Tiszta pogányság ez s egy szemernyi krisztusi belátás sincs benne. Az állatot nézi az emberben, nem az erkölcsi istenfiúságot. Minő orcapiritó butaság például egy főiskola életében, ha a joghallga-

tél is s vidám tavasz jó majd: a béke tavasza, amikor az emberi nemzet, mint egy család, békében él ismét. „Amikor a vér a vért nem ontja s a vérvonalt, ahol a hazugság zászlói lengenek ellenünk, nem kísérik a nyomor, éhhalál sötét szárnyú hollói. Amikor élő fiát halottul nem siratja az édes anya, nem retteg a jegyes a mátkai napoktól, nem vesz fel kora gyászt kicsiny árvákkal árván a nő, ki nem virraszta még férje halottas ágyán, az utódok sirjait nem siratja meg a vén s nem néz majd könnyező szemmel a kéklő messzeségbe, keresve, kérdezve hasztalan: ki fogja már szemét be?” A tél gyászoló napja után feljön az égre az új tavasz ragyogó napja: a béke napja s éltető sugaraival verőfényessé teszi a fekete földet és megáldja az Isten a magyar barázdát, a magyar szót, a magyar nótát, a magyar népet; megáldja az Isten békességgel az egész világot.

„Ne féljete, szegény, jó emberek,
Jön reátok is még boldogabb idő;
Ha múlt s jelen nem a tietek is,
Tietek lesz a végtelen jövő!” (Arany.)

Papp Géza,
tábori lelkész.

*

tók, lelkészövendékek, tanítónövendékek s másféle tanulók, ilyen szakok szerint, elkülönülnek viselkedésükben, ott kezdik a társadalmi tagoltságot, leki-csinylak, vagy felmagasztalják egymást s a leki-csinylés oka a szerénység, igyekvő szorgalom; kivá-lóság jele, hogy eltudja prédálni nemcsak az apja vagyonát, hanem a maga testi-lelki erejét s vizsgáit a kávéházak éjféle büzében rakja le... Hogy kerül-hetnének ezek egymás mellé az életben? Bizony, csak szembe kerülhetnek s csak folytatják az életben is azt a civakodást, melyet gyakoroltak ifjúságukban. Valamikor az *apák* nevelője volt az a teológus ifjú, kit gyerekkorában inasul vitt iskolába az apák apja s együtt tanulták a teológiát is s így kerültek egy-más mellé az élet szent dolgaiban, kötelességeiben az önfeláldozásig. Ez így volt helyénvaló. Ha pedig el-különítjük már a gyermek- és ifjúkört, az a helyén-való, hogy csak a lövészárkok hozza őket közel s a pusztítás véres angyala értesse meg velük, hogy egy-másra vannak utalva, nem a pusztítás végett, sőt a pusztítás démona azért hozza őket össze, mert az al-kotás isteni mukaterén nem ismertek egymásra.

Ezeket láttam és látom.

Andrássy Kálmán.

Egyház

Templomépítési alapok kamatjövédelmé adóköteles.

Nagyon kérjük, ne botránkozzék meg benne se a fő, se a felelős, se a Hétvezérek többi öte, sőt a nyájas olvasó legkevésbé, ha im' a *Kálvin-Szövet-ség* konferenciája, meg a *Debreczeni Lelkeszi Tár-selső* füzeté nyilvánvaló aktualitásának korában ilyen profánus, mondhatnók: mérsékelt materialista téma fölött elmélkedünk. Am a dolog úgy áll, hogy a cimben rejülő letagadhatatlan igazság minket ez idő szerint fölöttébb érdekel. Minthogy pedig ma-gunkat — illő szerénységgel — mindenkor a nor-mális észjárású papiférfiak közé soroztuk: ebből azt a következtetést vontuk, hogy tárgyunk a rokongon-dolkozásúakat érdekelni fogja. Azok aztán, akiket nem érdekel, bocsássanak meg nekünk azokért, aki-keket mégis csak érdekel.

Az eset úgy kezdődött, hogy elkezdtünk itt Nagy-bányán templomépítési alapot gyűjteni. Senki ne vegye ezt tőlünk rossz néven. Elvégre a templomunk elmúlt száz esztendő; túlságosan nagy is, kopott is; alapos renoválás kevés híján százezer koronába kerülne. Arra nincs reményünk, hogy p. o. a *vallás-alapból* segélyt nyerjünk. Valami precedens ugyan volna reá. Nevezetesen a b. e. koalíciós korszakban — rossz nyelvek igazmondása szerint: kortesszolgá-latok jutalmául — az akkori kultuszminiszter csekély hatvanezer koronát utalványozott nevezett alapból a nagybányai gör. katolikusok templomának építé-sére s — mint mondják — csak a nagy sietséggel járó

feledékenységen múlt, hogy a takaros summához hozzá nem kötötték a *magyar nyelven* predikálás kötelezettségét. (V. ö. „Adalékok a koalíciós korszak történetéhez“ c. kiadatlan művem XIX. fejezetét: „Hanem azért mégis T. I. adja el a hazát és A. A. a nemzeti eszménykép!“) A mi — különben igen ro-konszenves — gk. kollegánk ezokáért azóta is abban a tévhitben él, hogy neki a *magá jószántából* sem szabad magyarul prédikállani. Nosza, mi is fölbiz-tattuk akkor ugyancsak templomépítésben utazó, szenvedő, egyszersmind szerkesztő társunkat, a hely-béli lutheránusok angyalát, mondván: kérjen ő is államsegélyt. Hiszen ha a magyarosodással és ma-gyarosító törekvésekkel semmiesetre nem vádolható görögök ügye ekkora méltánylásra talált a nemzeti kormánytól: kész templomot toronyórával stb. kell, hogy adjanak a pár évtized alatt németből tökéle-tesen magyarrá lett nagybányai evang. egyháznak. Magunkban titkon elvégezők és mondók: jó léssen ez *ballon d'essai*-nek! Jó is volt. Mert lám, csakugyan kértek s kaptak is a mi atyánkifiai, mondd: egyezer korona államsegélyt; de nem ám a vallásalapból. No, gondolok, nekünk igazán kár volna kérni, mert ne-talán nekünk is adnának, mondd: egyezer koro-nákat.

Tavaly előtt meg azt gondoltuk ki, hogy kérünk mi a konventtől templomrenoválásra vagy százezer korona tökesegélyt. Kértünk is és ne méltóztassék — elhirtelenkedvén az ítéletmondást — szemérm-etlenségnek minősíteni ezt a bátor kérelmet; mert úgy kértük, hogy a töke után járó egész annuitást (tehát nem 1, sem másfél, hanem 6 százalékos) fizetését vállaltuk 32 éven át. Vagyis inkább kölcsönt kér-tünk, mint segélyt; noha nekünk ez a kölcsön igazi segély lett volna. Nem mondom, hogy talán éppen azért nem is kaptuk meg. Hanem talán inkább azért, mert efajta kérelem még nem fordult elő köz-egyházunk történetében. Holott a segélyezésnek erről a módjáról nem is volna hiábavaló időtöltés eszmét váltani ott fönt, a konventen, vagy ide alant, a peri-fériákon. Nem sikerült tehát, így sem sikerült reno-válni a templomunkat. Aminthogy előre meg is pró-fétálta volt (utólag profétálni könnyebb!) Baksa Lajos barátom, hogy ilyen *Extrawurst*-ot a konvent aligha csinál. Hát nem csinált. Helyesebben: nem csinálhatott; mert már a kerületi bizottság nyakát szegte reménységünk Ikárosának.

(— Ez szépen volt mondva, úgy-e, kedves fő-szerk. úr?

— Szépen ám. De immár térnénk közelebb tisz-tességtételünk tárgyához.

— Igaza van.

— Mint mindig.)

Tehát mindezen csalódások előtt és után gyűjtö-gettük tovább a templomépítési alapunkat. Hogy job-

ban gyűljön, jelzálogkölcsonként kiadogattuk jó helyekre, 7—8 százalékos kamattal. Ami adóval meg-megrólta egyházunkat a finánc e kölcsöntőkét után: azonmódon le is törölte kérelmünkre. Utóbb már behunyt szemmel írtuk ezeket a kérelmeket, olyan jól tudtuk a módját. Mert bár az 1875 : XXII. t.-c. 2. paragrafus (Tőkekamatadó alól „kivételnek... 6. közvetlenül a tudományok előmozdítására és a nyilvános közoktatás céljaira szolgáló tőkék kamatjövédelmé...”) kifejezetten nem mentesíti a templomépítésre szolgáló alapokat a tőkekamatadótól: de az 1888. évi 1087. sz. pénzügyi bírósági határozat ezt a mentességet minden kétséget kizáró módon biztosította. Hálából azért a sok száz koronáért, amit meghagyott egyházunk pénztárában, írjuk ide egész terjedelmében ezt a jeles határozatot. (Legyen áldott a fogalmazója; a vége felé ugyan nem egészen kifogástalan mondatszövevéből valami egyházas érzület sugárzik elő.)

„1087. Templomépítési alapok kamatjövédelmé adómentes. *Tényállás.* Bencze István döbröközi róm. kath. plébános felebbezással élt, a döbröközi templomépítési alap terhére, 23,000 frt tőke kamatai után öt évre visszamenőleg kivetett 805 frt tőkekamat-adó és általános jövédelmi pótdó ellen azon az alapon, hogy a tőkének kamatai a törvény értelmében adómentességben részesülnek. A tolnamegyei közigazgatási bizottság a 805 frt tőkekamat-adóból 115 frtot s az erre eső 40 frt 25 kr. általános jövédelmi pótdót, tekintettel a kamatleszállításra, töröltetni rendelt, az adómentesség tekintetében azonban felebbezáót elutasította, mert az 1875. évi XXII. törvénycikk 2. paragrafusának 6. pontja értelmében, csak közvetlenül a tudományok és nyilvános közoktatás céljaira szolgáló intézetek, ú. m. akadémiák, papnöveldek, lyceumok, gymnasiumok és képezdek birtokában levő tőkék kamatai adómentesek. — E határozat ellen Bencze István felebbezással él, s előadja, hogy a templomok is szolgálnak a közművelődés céljaira, s így azok tőkái is adómentesek. — *Határozat:* A magyar kir. pénzügyi közigazgatási bíróság: Tolna megye közigazgatási bizottságának 1888. évi január hó 12-én 51. szám alatt hozott határozatát megváltoztatja s felebbezáót a döbröközi templomépítési alap kamatai után kivetett tőkekamatadó és általános jövédelmi pótdó fizetésének kötelezettsége alól felmenti, és az előírt adónak törlését elrendeli, mert: az 1875. évi XXII. törvénycikk 2. paragrafusának 6. pontja értelmében, közvetlenül a tudományok előmozdítására és a nyilvános közoktatás céljaira szolgáló tőkék kamatjövédelmé adómentes lévén; a templomok, minthogy azokban a hívők vallásérkölcsi oktatásban részesítetnek, s így szintén a nyilvános közoktatás céljaira szolgálnak, felépítettésükre szánt tőkék kamatai után a fentebb idézett

törvénycikk irányzatánál fogva, tőkekamat-adóval meg nem terhelhetők“.

E jóraló határozat árnyékában növegett a mi templomépítési alapunk a Nagy Háború első esztendejéig. Akkor azonban — és előbb nem — egy hét-ezer és egy négyezer koronás kölcsöntőkénk után a megelőző évre kirótt tőkekamatadó ellen beadott felebbezáásunknak nem adott helyet a vármegyei Közigazg. bizottság adóügyi bizottsága ezzel a megoklással: „A kérelem elutasítandó volt, mert *több bírósági határozat és döntvény*, valamint az 1881. évi 24,099. sz. p. m. rendelet értelmében is az ily (t. i. templomépítés céljára szolgáló) tőkék kamatjövédelmé adóköteles“.

Eltelkintve a megoklás általunk *aláhúzott* passzusának szédítő pongyolaságától, nagy bosszúságunkra mind e mai napig nem tudtunk hozzájutni az ott érintett p. m. rendelethez. Föltétlen szükségünk ugyan nem volt reá, hiszen a nekünk kedvező 1888. évi 1087. sz. p. ü. bírósági döntvény *későbbi* keletü lévén, ezzel szemben amannak a korábbi állítólagos intézkedésnek semmiféle joghatálya nem lehet; meg aztán az (igaz, hogy életbe nem léptetett) 1909 : VII. t.-c. 3. paragrafusa világosan mondja: „Adómentesek... 4. a kegyes célokra (pl. templomépítésre, kereszt, temetkezési helyek stb. fentartására) rendelt alapok, a javadalmazásra szántak kivételével... 5. közvetlenül a tudományok előmozdítására és a nyilvános közoktatás céljaira... szolgáló alapok... kamatjövédelmé...“ Annakokáért teljes lelki nyugalommal adtuk be panaszunkat a nagyméltóságú m. kir. közigazg. bírósághoz, tisztelettel kérvén kérelmünk szerint való ítéletet.

Reménységünk oázisát azonban végképpen leperzselte a m. kir. közig. bíróság 1914—10,255. sz. ítélete, amely bizony nem adott helyet a mi panaszunknak. A megoklás így szól: „Panaszos a reá kivetett tőkekamatadót fentartó határozat ellen azért él panasszal, mert kamatjövédelmé templomépítés céljaira szolgál és az 1909 : VII. t.-c. 3. paragrafusának 4. pontja szerint adómentes. Amde az idézett törvényt az 1913 : VI. t.-c. 1. paragrafusa függőben tartotta és így hatályba nem lépett. Alkalmazandó tehát az 1875 : XXII. t.-c. 2. paragrafusa és a m. kir. közigazgatási bíróság pénzügyi osztályának e törvény alapján hozott XIX. számú döntvénye (ez tehát ama „több bírósági határozat és döntvény“), mely szerint a templomok céljaira szolgáló tőkék kamatjövédelmé tőkekamat és járadékadó alá esik és így panaszos kérelmének helyet adni nem lehetett“.

Hogy az 1909 : VII. t.-c. hatályba nem lépett: ennek a konstatalása igazán nem lepott meg. Ennyit magunk is tudtunk. Nem is azért hivatkoztunk rá, mintha azt hittük volna, hogy hatályba lépett. Hanem csupán azért, mert az 1888—1087. sz. birói határo-

zaton kívül, ennek a bár függőben tartott, de szentesített törvénynek az 1888–1087. sz. bírói határozat szellemében leszögezett, illetve kibővített 3. paragrafusa is a javunkra szól. Élénk meglepetést szerzett azonban — minthogy eieddig nem ösmertük — a m. kir. közig. bíróság pénzügyi osztályának XIX. számú döntvénye, amely az 1902. évben hozatván, menthetetlenül összetöri a mi bizodalunk köziklájaként szereplő 1888–1087. sz. bírói határozatot. Alljon itt hát az igazság kedvéért ez a gyászos tartalmú döntvény.

„Kérdés: A templomok (imaházak) céljaira szolgáló tőkék kamatjövödelme tőkekamat és járadékadó alá esik-e vagy nem? — Határozat: A templomok (imaházak) céljaira szolgáló tőkék kamatjövödelme tőkekamat és járadékadó alá esik. — Indokok: A tőkekamat és járadékadóról szóló 1875. évi XXII. t.-c. kifejezetten azon a címen, hogy valamely kamatozó tőke bizonyos célra szolgál, egyedül s közvetlenül a tudományok előmozdítására és a nyilvános közoktatás céljaira szolgáló tőkék kamatjövödelmét mentesíti 2. paragrafusának 6. pontjában a tőkekamat és járadékadó alól. A templomok (imaházak), habár a nép vallási és erkölcsi érdekeinek előmozdítása s evégből a valláserkölesi oktatás képezi is egyik legfőbb feladatukat, elsősorban mégis a vallás gyakorlására rendelvek s nem tekinthetők oly intézeteknek, melyek közvetlenül a tudományok előmozdítására és a nyilvános közoktatás céljaira szolgálnak. A tudományok közvetlen előmozdítása általában kívül áll feladatuk körén, s dacára annak, hogy valláserkölesi oktatásra is rendelvek, még sem tekinthetők a nyilvános közoktatás céljaira szolgáló intézeteknek, mert valláserkölesi oktatásuk nincs azokhoz a feltételekhez kötve, amelyeket a népiskolai közoktatásról szóló 1868 : XXXVIII. t.-c. 11–15. paragrafusai és 17. paragrafusa a népiskolai tanintézetek nyilvános jellegére nézve megszabnak. — Az adómentességre vonatkozó 1875 : XXII. t.-c. 2. paragrafusának 6. pontjában foglalt tételes rendelkezések tehát nem nyújtanak jogalapot arra, hogy a templomok (imaházak) céljaira rendelt tőkék kamatai adómentességben részesíttessenek. — A törvény keletkezésénél létrejött változtatás is e szigorúbb felfogás mellett szól, mert míg korábbi törvényeink s jelesen a jövedelmi adóról szóló 1868 : XXVI. t.-c. 5. paragrafusának e) pontja általában „a tudományok előmozdítására és a nyilvános közoktatás céljaira szolgáló” tőkék kamatait mentesíti az adó alól, az 1875. évi XXII. t.-c. 2. paragrafusának 6. pontja a „közvetlenül” szót iktatta a feltételt megállapító rendelkezés elé, vagyis e szigorító rendelkezéssel kétségbevonhatatlanul azt a felfogást juttatta érvényre, hogy a tudományok előmozdítására s a nyilvános közoktatás céljaira rendelt tőkék kamatai

csak abban az esetben tekinthetők adómenteseknek, ha közvetlenül ily célokra rendelvek. — Mindezeknél fogva a rendelkező részben foglaltak szerint kellett a felvetett kérdést eldönteni“.

Szó sincs róla: ebben a betűragó szabatosssággal megfogalmazott határozatban is van logika.

Így bizony meg kellett fizetnünk a kirótt tőkekamatadót. Sőt mit gondolt, mit nem a finác (rövidség okáért nevezzük így a m. kir. pénzügyigazgatóság előttünk ismeretlen közegét): a következő évben (1915.) kivetette az adót — és pedig mindjárt két évről — egyházunk többi, eddig adó alá nem vont és kétségtelenül adómentes tőkéi után is (a „kétségtelen“-t egy igazán nagyszerűen sikerült felelkezésben kellő időben kifejtettük), gondolván, hátha ezt is *eltrefelné*, mint a szoboszlói ember a betegjéért való imádkoztatást (de ezt most nem mondjuk el).

Látjátok feleim, így lön adókötelessé templomépítési alapunknak ideig-óraig adómentes kamatjövödelme. Amely bús történet alapján most már bőségesen elmélkedhetnénk arról, hogy mily meghatározó következetességgel követik nyomon egymást egyik előkelő bíróságunknak egymással ellentétes határozatai; vagy arról: mi lehet az oka (mert mindennek okának kell lenni), hogy míg 1888-ban elismerte a közig. bíróság, hogy a templomok nyilvános közoktatás céljaira szolgálnak, mert bennök a hívők valláserkölesi oktatásban részesíttettek; addig 1902-ben ugyanaz a bíróság megállapítja, hogy „a templomok... nem tekinthetők oly intézeteknek, melyek közvetlenül a tudományok előmozdítására és a nyilvános oktatás céljaira szolgálnak“. Mi a magyarázata ennek a fölfogásbeli különbségnek? Hol, ki-ben a hiba? A templomokban (imaházakban), vagy az emberekben? A papságban, vagy a bíróságban?

Mindezekről és sok egyebekről azonban ezúttal ne essék szó. Egyszerűen állapítsuk meg, hogy az 1909 : VII. t.-c. az 1902. évben kelt XIX. sz. döntvény dezavválásával igazolja az 1888. évi 1087. sz. határozatot és — várjuk áhitattal a törvény életbeléptetését, vagy más szavakkal: az 1909 : VII. t.-c. cikkét függőben tartó 1913 : VI. t.-c. 1. paragrafusa hatályának megszüntetését.

— Ha pedig mindezeket tudom, mi hasznát vészem? kérdezi teljes joggal a nyájas olvasó.

Azt már igazán nem tudjuk. De, hogy a nagybányai eklézsia mi hasznát vészi: arról számot adhatunk. Azután — fiat applicatio.

Mondjuk, hogy van tízezer korona 7 százalékkal kamatozó templomépítési alapunk, aminek kamatjövödelme tehát adóköteles. Akkor a 700 K kamatjövödelmet terheli: 1. Tőkekamatadó 70 K; 2. általános jövedelmi pótagó, az alapadó 35 százaléka ;

24.50 K; 3. országos betegápolási adó 5 százaléka: 3.50 K; 4. vármegyei útdó 10 százaléka: 7 K; 5. vármegyei pótdó 5 százaléka: 3.50 K; 6. községi pótdó 56 százaléka: 39.20 K; 7. iskolai (óvoda, ipariskola) pótdó 10 százaléka: 7 K, összesen **154.70 K**. Marad tiszta kamatjövedelem : **545.30 K**. Vagyis a tizezer korona tőke nem egészen 5 egyketted százalék tiszta kamatot ad.

Ellenben a hadikölcsönkötvények tiszta kamatjövedelme felül van a 6 százalékon és a fentebb elősorolt terhek mellett éppen annyi, mint a 8 százalékkal kamatozó adóköteles tőkék tiszta jövedelme.

Azaz, ha mi a 7 százalékkal kamatozó, adó alá vont tőkeinket hadikölcsönbe fektetjük: háromnegyed százalékkal több lesz a tiszta jövedelmünk. Sőt a 8 százalékkal kamatozó adóköteles tőkeinket is célszerűbb hadikölcsönbe fektetnünk, mert mihelyt a községi pótdónk csak néhány százalékkal emelkedik (ami több, mint valószínű): a hadikölcsön már nagyobb tiszta jövedelmet ad, nem is szólván a kezelés egyszerűbb és nyugodtabb voltáról.

A kihelyezett tőkék bevonása talán nem sikerül máról holnapra; azonban egy-két év alatt keresztülvihető az adósok érdekeinek lehető kimélésével. Addig a hadikölcsönkötvények lombardirozhatók.

Hol? Kizárólag a *Hajduböszörményi Hitelbank és Takarékpénztár Részvénytársaságnál*.

Miért éppen ott? Mert ez a pénzügyi intézet már letette a vizsgát, amennyiben a nála legutóbb jegyzett hadikölcsönök után is *több mint 11 ezer koronát adott a Kálvineum és szegény lelkészövegyek javára*.

Atyámfiak, férfiak! Nem jó volna-é, ha egyen-egyen apróra utánaszámítanánk, kiki a maga egyházában, az egyházi tőkepenzeken jelenben való jövedelmezőségének? Ha nem sajnálnók a fáradságot, az utánjárást, amivel a künt levő tőkepenzeken beszédese — esetleg — jár? Ha minden tőketermészetű, ez idő szerint tőkekamatadó alá eső egyházi pénzt, a takarékpénztári betéteket is (mert a hadikölcsönnél nagyobb kamatot megbízható pénzügyi intézet nem adhat!) hadikölcsön jegyzésére fordítanánk?

Én azt gondolom, jó volna.

Elmenvén, aképpen cselekedjünk.

Soltész Elemér.

Iskola

„A caesarismus története“.

Ezt a címet viseli Dr. Gergely György máramarosszigeti jogakadémiai igazgató oktató célú vetítőképsorozata, melyet a nagyváradi református tanító-nőképző-intézetben öt részletben mutattunk be a tanuló ifjúságnak. A képsorozat címe bizonyára nem ismeretlen e lap olvasói előtt, mert — habár rövi-

den — említés történt róla, mikor Dr. Gergely György az Országos Református Tanáregyesület legutolsó közgyűlésének megvételre felajánlotta. Tanáregyesületünk közgyűlése 31/1914—15. sz. határozatával felhatalmazta az igazgatóságot, „*hogy ha az eszmét kivihetőnek találja, megvalósítása iránt mielőbb tegye meg a szükséges lépéseket*“ stb. Ennyit a képsorozat múltjáról. Ami magát a képsorozatot illeti, valóban igen nagy zavarban vagyok, midőn ismertetéséhez kezdek. Nem tudom, mit emeljek ki, Dr. Gergely György mindenre kiterjedő figyelmét-e? amelylyel a 275, valóban művészi értékű képét összegyűjtötte, a képek hatásos csoportosítását-e? vagy a képekhez simuló magas színvonalú, a figyelmet lebilincselő és szellemes szöveget? A képek nagy része művészi rekonstrukció után készült, van köztük számos nagyon szép relief és szobor. Összegyűjtve találjuk itt a Róma fény- és árnykorára vonatkozó neves alkotásokról készült pompás kivitelű diapositivokat s hogy a képek forrásaira is rámutassunk — a szakemberek kedvéért — felemlítjük, hogy a képek pompéji fali freskókról és mozaikokról, vatikáni freskókról, Rafael, Morilló, Alma Tadema, Piloty és Siemirodzky képekről vették fel.

A római élet eme leghivatottabb és leghíresebb illusztrátorai megelevenítik előttünk Róma virágzásának legmozgalmasabb napjait s ahol az emlékszerű épületek, a szobrok és a képek drámai jelenítő ereje csökken, képzeletünk segítségére jön a szöveg. A magyarázat hat fejezetre oszlik. Az első, bevezető rész (23 kép), a caesarismus fogalmával ismerteti meg bennünket, lelki szemünk elé varázsolva a világtörténelem nagy caesarjait Nagy Sándortól, a caesarok állandó ideáljától kezdve, II. Vilmos császárig. A második rész a régi Róma építési remekeit mutatja be 36 képben s itt valóban „*a kövek beszélnek*“. A harmadik rész a caesarismus hajnala 75 képpel. Marius, Sulla, Pompeius s legfőként Julius Caesar alakjai nyerneken ebben a részben szoborszerű kifejeződést. A Forum Romanum a maga világtörténelmi jelentőségében elevenen áll előttünk nagy irányító szónokai-val, kicsiny, irányítható és élvágó polgáraival, politikai intrikáival s a tógák alól felvillanó tőreivel. A diadalmenetek izzó légkörébe belecsapódik a köztársaság rohamosan meginduló rothadási folyamatának fojtó göze. A negyedik rész 50 képben a caesarismus megszilárdulását mutatja be. A főalak Augustus s köréje csoportosul minden. A magyarázat itt a classicus mondás: „*difficile est satiram non scibere*“ hangulatát fejezi ki. A jelentős hivatalok diszét és hatalmát fokozatosan magára szedő Octavianus erőteljes caesári fejlődése mellett a köztársaság teljes megsemmisülését, drámai gyorsasággal látjuk leperregni s már itt felvonulnak a későbbi caesarok végzetét irányító praetoriánusok. Az ötödik rész 67 képpel szemlélteti a császárság elfajulását. Erős, de igaz színezése ez Tibérius, Caligula, Claudius és Neró korának; végül 24 képet látunk a császárság végelgyengülésének és az ezzel párhuzamos keresztyén-üldözések szomorúan borzalmas korából.

Ez lenne a váza az értékes szövegnek, mely mindenütt alkalmazkodik a bemutatott képek és a történelmi kor hangulatához.

Tanulóink elejétől végig élénk érdeklődéssel kísérték az előadást s azt hiszem, teljesen világos képet nyertek a világtörténelem ezen fejezetéről.

Ami az ügy anyagi oldalát illeti, az szót sem érdemlő csekélység. Tapasztalataink alapján a legjobb lélekkel ajánlom Dr. Gergely György vetítőkép-sorozatát, úgy iskolánk, mint az Országos Református Tanáregyesület igazgatóságának figyelmébe.

Nagyvárad, 1916 február 8.

Nagy Vilmos.

Közélet

A szigetű magyarság a háborúban.

Azt hiszem nincs az országban másik olyan elszigetelt magyarság (adja Isten, hogy úgy legyen!), amely a háború zaklattatásainak annyira ki lett volna s ki volna téve, mint amelyik az ország északkeleti határszélén, Máramarosszigeten él, a különböző nemzetiségek elnyeléssel fenyegető áradatával körülvéve. Mindjárt a háború kitörésének első perceitől kezdve a nyomorúságok olyan elemi erővel zúdultak erre a kis maroknyi magyarságra, hogy annak elhordozására csak az igazi hazafias érzés, s nemzeti idealizmus képesíthették. Elismerem, sőt tudom, hogy magyar hazánk határain belül mindenütt megérezte a magyarság a háború súlyát, de az Alföld rónaságaira csak jóval később s kevesebb mértékben jutott el az az ostromzó, szorító kar, amely itten nálunk kezdettől fogva sanyargatja, gyötri a magyarságot.

A mozgósítás okozta lelki emóciók, itt ezen az északkeleti stratégiai emporiumon a katonai felkészülődések lázas tevékenységei, a kórházak céljaira elfoglalt iskolai épületek okkupálása, majd az északi hadszíntér közelsége miatt a háború pusztításainak keserű látványa a sebesült katonák szállítása, elhelyezése alkalmával: a lelki életnek olyan depresszióival jártak, amelyek között kinek-kinek a legnagyobb energiára volt szüksége, hogy magán és hivatalos kötelességeit elvégezhesse. Az iskolai s kulturális élet fennakadása, az ipari, kereskedelmi s gazdasági élet terén előállott nagymérvű zavarok — a lelki élet megzavarása mellett — a mindennapi életben olyan nagy megpróbáltatásokat állítottak elő, aminőknek szerencsésebb geográfiai helyeken élő magyar testvéreink talán a mai nehéz viszonyok között sincsenek kitéve. Az ipari, kereskedelmi s gazdasági élet terén előállott zavarok következményeként nálunk már jókorán beköszöntött az a halálán drágaság, amely a nagyobbára kezének s eszének munkája után élő magyarságot végső romlással fenyegette.

De — kérdezhetné valaki — miért beszélek csak a magyarság megpróbáltatásairól, hiszen a háború sanyarúságát megérezte bizonyára minden ember, nemzetiségi különbség nélkül? Éppen nem így áll

a dolog. A háború nyomorúságait nálunk csak a magyarság érezte meg, érzi s hordozza még ma is. A különböző nemzetiségek gyermekeinél, azoknak alacsony szellemi s lelki műveltsége következtében nem állottak elő azok a nagyobb lelki rázkódtatások, amelyek a magyarság lelkén soha el nem törülhető nyomokat hagytak maguk után. Azoknak gondolatát, érzésvilágát nem lepte meg a nagy s mélyes tőprengés, amely a magyarságot szemelláthatólag örölte nemcsak a nehéz s lélekfárasztó látványok, hanem a jövőbe néző bizonytalanságok hátása alatt. Azt a minden érző szívre reá nehezedő keserűséget, amit a harcra hívó szó, gyermekeknek, rokonoknak a bizonytalan jövőbe való elbocsátása által gyakorolt a lelkekre, ő náluk nagy mértékben enyhítette az a rejtelmes bizakodás, mit nemzetiségi aspirációik megvalósulása tekintetében tápláltak.

A szellemi, kulturális élet elakadása sem jelentett rájuk nézve semmi rendkívülit, hiszen ők eddig is kívül állottak ennek keretein. Az ipari, kereskedelmi s gazdasági élet fogyatkozásai s az ezeknek nyomán előállott nagy drágaság őket szintén érintetlenül hagyták, hiszen az ő egyszerű, igénytelen életük, amely normális viszonyok között is a legprimitívebb keretek között mozgott, a háború kitörése után is éppen úgy megkapta a maga kielégülését, mint annak előtte, sőt bátran mondhatjuk, hogy az abnormis gazdasági viszonyok pénz s jövedelem tekintetében igen előnyös konstellációkat teremtettek számukra. S ez a kedvező állapot náluk a háború tovább haladásával folyton-folyvást javul. Igénytelen életük a maga táplálkozását a háztól — hozzá számítva az állami nagymérvű támogatást is — rendesen megnyeri; két kezének munkáját, földjének, házi állatjainak hasznait busásan jövedelmezteszheti s viszonyaihoz képest a pénznek olyan bőségében van, amilyet annak előtte csak álmaiban láthatott.

Ezzel szemben a magyarságot a lelki-testi sanyarúságok egészen elcsigázzák; kedélyileg tönkre teszik, vagyonilag koldusbotra juttatják; azt a magyarságot tudniillik (de hiszen a nagyobb rész ezekből kerül ki), amelyik csekélyebb jövedelméből, szerényebb keretekben mozgó ipari s gazdasági munkájából ezek előtt tisztességesen megélhetett.

Vármegyénkben s különösen városunkban a háború kitörése óta nagy a forgalom: ipari, kereskedelmi s gazdasági cikkeknek nagy kereslete van; a stratégiai felvonulások, a különböző katonai kommandók egyik gócpontja lévén, a vállalkozások számtalan nemei vezetik itt az embereket a meggazdagodás útjára. De ez utak mindegyike zárva van a magyarság előtt, nagyon csekély sporadikus eseteket leszámítva. Az ipari, kereskedelmi s gazda-

sági élet terén csak nagyon kevés magyar ember forgolódik. A régen virágzó s a háború alatt is legjövendőbb iparágakról (timár-, csizmadia-ipar) a magyar embereket már korábban leszorította a konkurrencia; azok közül, akik még ennek dacára megmaradtak ezen iparágak mellett, a háború alatt csak azok végezhetnek produktív munkát, akik anyagilag jól állanak. A kereskedelmi pályán még kevesebb magyar ember dolgozik, nemcsak a megfelelő tőke hiánya, hanem az üzleti vállalkozó kedv s szellem hiánya miatt (az igaz, hogy ezen a téren még kevésbé képes a konkurrenciát üzlettársaival kiállani). A gazdasági életről — fájdalom — ne is tegyünk említést, hiszen a régi, vagyonos, nemes emberek vagyonukkal együtt eltűntek Máramaros határáról, a földbirtok a zsidók s nemzetiségek kezébe ment át.

A háború kínálta üzletkötésekhez a magyarságnak ismét nincs pénze, hajlama s (hála Istennek!) lelkiismereti könnyelműsége.

E nehéz, megpróbáltatásokkal teljes háborús viszonyok között azonban mégis a legsúlyosabb helyzet a magyarság intelligens osztályának jutott osztályrészül; annak az osztálynak, amely magasabb kultur-élethez szokott, amelynek a szellemi és testi élet terén magasabb igényei vannak. Ennek az osztálynak míg egy csapásra meg lett fosztva az intenzív szellemi élet gyakori s bő táplálékától, amelyet a mi városunk dicséretre s elismerésre méltóan hordott s terített fel mindig a közművelődés asztalára, addig a mindennapi, testi táplálkozás körül hivatali állásának megszabott fizetéséhez kellett sok fennakadással, nélkülözéssel alkalmazkodnia. Fogalmat sem tud az ember magának sok esetben alkotni, hogy nagycsaládú, csekély fizetésű magyar intelligens emberek hogyan állották ki az anyagi megpróbáltatások idejét eddig. Ezt csak úgy érthetjük meg, ha teljes tudatában vagyunk annak, hogy túrtak, szenvedtek, nélkülöztek hallgatagon, a szomorú valóságot eltitkolva, a — hazáért. Az igaz, hogy a kormány, hadsegélyző hivatal igyekezett segítségére sietni az embereknek; különböző címeken nem csekélyelhető összeget juttatott a hivatalnoki s tisztviselői osztálynak, de mindez — úgy hiszem — csak egy-egy csöpp volt, amely hirtelen eloszlott a nyomorúság tengerében. A magyarság intelligens osztálya a háború kezdetétől fogva védtelenül áll a reá zúduló nyomorúságokkal szemben, teljesen ki van szolgáltatva a lelkiismeretlen és szemérmetlen kereskedelmi irányzatoknak, mik a meggazdagodáson kívül egyéb célt nem ismernek. Ennek az osztálynak egyedüli raktára a piac: mindent pénzen kell vásárolnia s a piacon rendet, becsületességet teremteni a városi közigazgatásnak nem sikerült soha. Háborús szociál-

politikát behozni s fenntartani a kereskedelmi s gazdasági élet terén — az egy bevásárlási szövetkezetet leszámítva — senki és semmi nem igyekezett.

(Folytatjuk.)

Irodalom.

A M. P. I. T. debreczeni körének választmánya
f. hó 5-én délután a kollégium kis tanácstermében nagy fontosságú ülést tartott, amelyen a tisztviselőkön kívül a tagok nagy számmal vettek részt. Az elnöki bejelentés után, mely szerint a megalakulásról felvett jegyzőkönyv egy példánya, a tisztviselők és választmányi tagok névsora és az alapszabálytervezet felterjesztettek megerősítés céljából a központi választmányhoz, foglalkozott a választmány a taggyűjtés kérdésével és a tavasz folyamán tartandó előadás-ciklus részletei megállapításával. Előadókul sikerült Dr. Kun Béla, Zoványi Jenő egyetemi tanár és Dóczy Imre középiskolai felügyelő urakat megnyerni s az előadások időpontját április és május hónapokra megállapítani. A taggyűjtés ügyében a gyűjtőívek nemsokára ki fognak boesztatni s Debreczen sz. kir. város és a szomszéd vármegyék nemes közönségének módjában fog állani jóindulatú pártfogásával megmutatni, hogy a M. P. I. T. s ennek keretén belül a debreczeni kör eszményi céljait helyesli és örömmel kész kezet nyújtani eme célok minél eredményesebb munkálására.

Irodalmi szemle

A pataki névtelen neve. írta *Harsányi István*.
Sárospatak. 1906. 8 r. 10 l. Ára 50 fillér.

A füzet különnyomat a Sárospataki Református Lapok ez évi folyamából, melyet a szerző a végén még egy érdekes jegyzettel toldott meg. Harsányit az az alkalom buzdította műve megírására, hogy f. évi január 8-án az Irodalomtörténeti Társaságban dr. *Négyesy László* felolvasást tartott a pataki névtelennek tulajdonított *Euryalus és Lucretia* c. XVI-ik századbeli széphistóriája írójáról. Négyesy negative csak azt a föltevést döntötte meg, melyszerint *Dobó Jakab* báró, az egri hős unokaöccse lenne a kérdéses história szerzője. Harsányi pedig meggyőzőleg, elfogadható adatokra támaszkodva, bizonyítja be, hogy az *Euryalus és Lucretia* szerzője nem lehet más, mint *Balassa Bálint*, akinek e költeményt *Szilády* is tulajdonítja. Balassa rokonánál, a későbbi sógoránál, *Dobó Ferencnél* tartózkodott Sárospatakon s ott a várhoz tartozó szép Gombos-kertben folytatta és fejezte be az 1577. év második felében korábban megkezdett históriáját. Ezek után azt mondhatjuk, hogy nincs többé az irodalomtörténetnek *pataki névtelenje*, mert az ily módon nevezett egyén *Balassa Bálint*. Harsányi kis művével teljes

világosságot derített e kérdésben és hasznos szolgálatot tett irodalmunknak. A munkája végéhez csatolt jegyzetben a pataki Gombos-kertről, a Dobó-, majd később a Lorántfy- és Rákóczy-családnak kedvelt kiránduló helyéről szól, mely a vártól mintegy 20 pernyi távolságra feküdt a Gombos-hegy lejtőjén. Itt kertészkedett Lorántfy Zsuzsánna, a nagy fejedelmné s itt ápolgatta virágjait. — A kis művet megérdemelt figyelembe ajánljuk.

A debreczeni kollégium éremtárának keletkezése és a Kazay-féle gyűjtemény. Írta *Zoltai Lajos*. Budapest 1915. Nagy 8 r. 7 l.

Debreczen város múzeumának megteremtője és fáradhatatlan öre, a tudós régiség- és történetkutató e művében teljes apparatussal írja meg, hogy miként jött létre kollégiumunk numismatikai gyűjteménye, mely „olyan gazdag, tartalmas és tanulságos éremgyűjtemény, hogy arra méltán büszke lehet a kollégium”. Sajnos, mindekkorig rendezetlen és feldolgozatlan. E becses collectionnak jó részét alkotják a *Kazay Sámuel*től a XVIII-ik század végén megvásárolt értékes darabok. Zoltai aztán fölleveníti emléket a polyhistor Kazaynak, kit kortársai „igen csudálatos ember”-nek tartottak. „Alapos, komoly tudást, kitartó energiát, tekintélyes polgári vagyonának javarészét és csaknem kilencven éves életet szentelt” ő a régiségek, ritkaságok és numismák gyűjtésének. Debreczenben tanult, noha dunántúli volt; itt is maradt és élt, mint a város akkor (1754) még egyetlen apothékájának a vezetője. Összes gyűjteményét 9000 forintba becsülte s az egészet 2500 frtért, 60 frt évjáradékért és 100 frt temetési költségért adta el a kollégiumnak, ezzel is kimutatván az alma mater iránti háláját. Leírja Zoltai, hogy különböző akadékoskodások miatt milyen nehezen juthatott a kollégium a becses gyűjteményhez. A derék Kazay 1785-ben halt el 87 éves korában. Ismerteti Zoltai röviden a Kazay-féle gyűjteményt is és szól még a numismatikai collectió egyéb gyarapodásáról is. — Művét nemcsak a szakemberek, de a laikusok is érdeklődéssel és tanulsággal olvashatják. A végére ezeket a nagyon megszivlelendő szavakat illeszti: „A kollégium saját hirnevét öregbíti, a műveltségnek és tudománynak nyit új utat, ha a világháború lezajlása után ezt az eddig rejtve őrzött, gazdag éremgyűjteményt szakszerűen rendbeszedeti, katalógusát elkészíti és hozzáférhetővé teszi. A kollégiumnak kötelessége, hogy az éremtárt hivatása betöltésére alkalmassá, valósággal közkinccsé tegye!” Vajha ezek a szavak ne hangoznának el a pusztaiban!

Evangélikus Lap 6. szám. *Gáboros* címen és a *Szemle*-ben foglalkozik azzal a ténnyel, hogy az odaváló evang. lelkész káplánsággal akarja feleserélni állását.

Kirchliche Blätter Nr. 6. Az agnethelni evang. gyülekezet kimondotta, hogy a háború miatt sújtottak

gyülekezeti támogatására *Eiserner Kriegsfond*-ot létesít. Ezt a példát követésre ajánlja F. T. *Kriegsfonde in unsern Gemeinden* c. cikkében.

Evangélikus Egyházi Élet 11. szám. *Teheletlenségünk* cím alatt Spectator nyomtatékosan mutat rá arra, hogy protestáns nyomdára szükségünk van. Cikke megírására az indította, hogy a napokban két nyomtatvány került a kezébe, amelyek közül az egyiket a magyar baptisták s a másikat a budapesti methodisták nyomdájában készítették.

Egyházi Közlöny 5. szám. A szerkesztői üzenetekben egy kath. tábori lelkész felveti a kérdést, ha vajjon a háború tartama alatt megengedhető-e az, hogy protestánsok róm. kath. templomban úrvacsorázzanak? A szerkesztőség a pápának 1889 jún. 5-én kelt nyilatkozata szerint eltűrhetőnek tartja.

A Katonatemetési Imadságok c. kötet szerzője Szombati Szabó István katonajelkésznek behivatván, az expedíálással a Hoffmann és Kronovitz céget bízta meg. Ide kell tehát küldeni e tárgyban a reklamációkat.

A Magyar Figyelő 1916 február 1-i száma különösen érdekes tartalommal jelent meg. Montenegró kapitulációja alkalmoszerűvé teszi Cholnoky Jenőnek a Balkán-félszigetről szóló értékes tanulmányát, valamint a „Lovesen” című s a nagyszerb álmokat tárgyaló bevezető sorokat. Marczali Pólinak a társadalom közigazgatási hivatásáról írt cikke s Malonyai Dezsőnek „A nagyasszony igazsága” című elbeszélése, valamint a változatos tartalmú feljegyzések mindannyian hozzájárulnak a füzet kiválóan értékes voltához, de főképen két ismertetés kötheti le a figyelmet: Nagy németek rólunk — Bellaagh Aladártól és A világháború s a francia katholicizmus — Gesztesi Gyulától. Az előbbinek célja azt bizonyítani, hogy csak az apró, jelentéktelen németek nyilatkoznak a magyarságról és a magyar nemzetről a kicsinylés hangján, — ellenben az igazi nagyok szeretik s megbecsülik a magyart, amint azt különösen Körner, List, Frigyes, Hartmann Mór, Wagner s Bismarck példái mutatják. A Gesztesi ismertetése még érdekesebb. El van benne mondva, mint vádolják az entente emberei Németországot kulturálatlansággal és keresztényellenességgel. Szó van benne egy hat nyelven kiadott könyvről, melyet a Comité Catholique de Propagande française à l'Étranger bocsátott közre s melynek „La guerre allemande et le catholicisme” („A német háború és a katholicizmus”) a címe. E szerint a német kultúra és a protestantizmus közösségének megszemélyesítője Vilmos császár, az Antikrisztus, a lutheránus pápa, aki meg akarja hódítani a világot s protestánsná tenni a latin fajt. A német kultúra, vagyis a protestantizmus nem egy a keresztényiséggel, mert jellemző bélyege a hódítás lehetetlen vágya, öröksége a győzelem dühe stb. Ilyen s ehhez hasonló francia brosurák olvasása után méltán mondhatja az ismertetés írója: „A francia katholicizmus a leghiúbb nacionalizmusnak került a varázsa alá s a történelem ítélni fog fölötte”. A régi szabadelvű hagyományokat ápoló s erősen nemzeti irányú folyóiratot (egy füzet ára 1 korona) melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Különfélék

Balogh Jenő.

A dunántúli református egyházkerület világi főjegyzővé választotta Balogh Jenőt, Magyarország igazságügyminiszterét. A választás különösen megtisztelő módon történt, — egyetlenegy szavazat sem esett másra, — de azért mégis hallottam olyan tünődést: vajjon elfogadja-e a miniszter a rábízott tisztséget?

Pedig ha nem gondolunk a Balogh Jenő finom, munkás, kötelességtudó egyéniségére, — akkor is nyilvánvaló, hogy el kell fogadnia. Fényes, magas állás a miniszterség, de a királyok Királyának szolgálatára elhívás csak emelheti a fényét. Az egyetemes papság egyházában nincs oly parányi, oly jelentéktelen tisztség, melynek a hittestvérek bizalmából elnyerése ne volna kitüntetés s melyeknek a Krisztusért és Isten országáért elvállalása ne volna a léleknek felemelő. Az egyházkerületi főjegyzőség pedig a legmagasabb egyházi tisztségek közül való.

Csak hogy persze a jegyzőség az, ami az eltűnődre némi alkalmat szolgáltat. A mi társadalmunkban ehhez a tisztséghez még mindig fűződnek az egykori írődeákkal kapcsolatos képzetek. S hogy éppen nótárius — akár milyen fő-fő nótárius — legyen az ország egyik legnagyobb méltóságának viselője: ez az, ami a magyar füleknek szokatlanul hangzik. Nehány évvel korábban kellett volna e disznak érne Balogh Jenőt, akkor, amikor még egyetemi tanár volt. Akkor természetesnek találta volna mindenki, hogy ő egyházkerületi főjegyző legyen — mint ahogy Szilágyi Dezső, vagy Vécsey Tamás is az volt s akkor magától értődő lett volna, hogy kathedrájának örökségeként e megbízást magával viszi a bársonyszékbe.

Honores mutans mores — szokták mondani. Am ez a mondás Balogh Jenőre bizonyosan nem talál. Ő, ha helyén valónak tartja valamely szolgálat elvállalását, époly nemesen, époly buzgón, époly odaadással teljesíti miniszter korában, mint tette volna tanári minőségében. Nem is volna értelme, hogy most többre tartsa magát, hiszen lehet ő akár milyen kiváló miniszter, e méltóságban szerzett babéraival sohasem fogja elhalványítani azokat a nagy érdemeket, melyeket mint tudós és páratlan professor szerzett.

Mindazáltal méltán fájlalhatjuk, hogy egyházunk eme szolgálatára nem korábban nyerték meg. Kálvint magát és a Kálvint követő egyházat ridegséggel, keményszívűséggel szokták vádolni. Hiszen az egész jurisdictio náluk morum disciplina. És azt, hogy az emberi társadalomnak a bűnöktől megvédésére irányuló erélyes törekvés nem szegény bűnösök iránti kegyetlenségből, hanem a köz javának szívenhordozásából, a legtisztább emberszeretetből fakad, — senki sem értheti meg jobban s a maga példájával senki sem bizonyíthatja jobban,

mint a szelíd, nemes, érzékeny szívű, az emberiség új útjain járó, s mégis keménynek és reakciósnak mondott törvényeket készítő Balogh Jenő. (nb.)

Szalontán a hadiárvak javára az ottani Vörös-Kereszt-egylet, a református egyházzal együtt, folyó hó 27-én tombolával egybekötött műsoros tea-délutánt rendez.

Hajduszoboszlón a szegény gyermekek felruházására folyó hó 13-án, az oroszok kárpáti betöréséről 158 színes vetített kép kíséretében, nagyhatású és tanulságos előadást tartott Szeghalmi Gyula igazgató-tanító.

A mezőtúri református egyházból. A 23 ezer lelket számláló mezőtúri református egyház is erősen megérezte a világhaború hatását. A természetes szaporodás és házasságkötések statisztikája szinte megdőbentő. Az 1915. évben született 259 fiú, 250 leány, összesen 509. Meghalt 308 fi, 278 nő, összesen 586; tehát a fogyás 77. Egyháziilag megáldatott 30 házaspár. Elemi iskolába jár 1136 fiú, 1052 leány, összesen 2188. Confirmandus 258. A református főgimnáziumba jár 364 fiú és 10 leány. Az 1916. évi költségvetés szerint az egyházi közpénztár szükséglete 122,864 kor., fedezete ugyanannyi. Ennek a nem örvendetes anyagi helyzetnek orvoslása most van tervbe véve adóemelés útján. Eddig az állami adó 10%-át fizették a hívek, most a 15%-os adózást tervezik az illetékesek, hogy a közpénztár teljesítő-képességét biztosítsák. A közpénztár legyengülését az állami földadó leszállítása idézte elő, ami az egyházi adó csökkenését is maga után vonta. A külön kezelt pénztárak szükséglete 38,199 K, fedezete 402,847 K, maradványa 363,648 kor. A főgimnázium és vele kapcsolatos internátus 1916. I. félévi költségvetése szerint a főgimnáziumi pénztár fedezete félévre 80,893 kor., szükséglete 76,446 kor., maradványa 446 korona. A főgimnáziumi családostanók részére igazgatótanács javasolta a családi pótlék megadását, ami 2900 koronát igényelt volna, de egyháztanács a javaslatot elutasította, bár a szükséges fedezetet igazgatótanács kimutatta. A főgimnázium fenntartásához a költségvetés szerint a mezőtúri református egyház évi 11,630 kor., Mezőtúr városa 11,200 kor., az állam évi 37,397 koronával járul; a szükséglet többi részét alapítványok jövedelmei és a tanulóktól szedett díjak fedezik. Az új internátus, amelybe 1915. év november hó 1-én költöztek be a tanulók, jelenleg 120 növendéknek nyújt kellemes otthont.

Vallásos délután Konyáron. Úgy anyagiakban, mint szellemi nivó szempontjából, jól sikerült vallásos délutánt rendeztek az egyház leány-tagjai, Szabó Lajos segédlelkész vezetése alatt. Az agilis segédlelkész meggyitő imája és lelkét megragadó beszéde után a leányok által érzéssel előadott költemények és alkalmi színházi jelenet képezte a műsor többi számát. Végezetül Szabó Lajos néhány újabb írott hangulatos költeményét olvasta fel, általános elismerést nyervén jutalmul. A február hó 13-án tartott ünnepély jövedelmét a harctéren érettünk vérző hőseink építő és nemesítő olvasmányokkal való megajándékozására fordítjuk. K. I.

Keresztessy István városi nyomdai művezetőnk leánya, Mariska, életének 21. évében folyó hó 10-én elhunyt. A pótolhatatlan veszteséggel sújtott család gyászában mi is őszinte részvételt osztakozunk.

A debreczeni Katona-Otthon folyó hó 13-án a hármás honvédek két menetszázadát, 14-én a tizenhatos huszárokat vendégelte meg. Az intézmény javára a debreczeni szintársulat 16-án délután sikerült jótékony célú gyermek-előadást rendezett. — Ugyanezen célból folyó hó 27-én Aradon előadást rendeznek, amelyen a megnyitó beszédet dr. Baltazár Dezső püspök úr fogja tartani. — Tiszaszentimrén pedig január hó 23., 24. és 25-én történt az adomány-gyűjtés a Katona-Otthon által kiküldött bizottság útján, melynek vezetőségét Keresztési Károly református lelkész, tagjait pedig egyes polgár-családok látták vendégül. — Január 23-án a református templomban délelőtt és délután Beke Antal püspöki esküdt tartott megható alkalmi beszédet vonzó s kedves előadásban; a tulajdonképeni gyűjtés Szabó Lajos debreczeni kántor, Katona-Otthon-vezető közreműködésével másnap vette kezdetét, mely alkalommal készpénzben és terményben mintegy 1800 kor. adomány gyűlt be, ami dicséretére válik a lakosságnak, amely aldozat-készségének ily nemes tanúbizonyosságát szolgáltatotta. Nem is lehet sajnálni a szeretet adományait azoktól, akik érettségük küzdenek és veritékeznek.

Hátha mi is!? A székelyudvarhelyi róm. kath. főgimnázium igazgatósága kéri az érdekelt feleket, hogy az iskola történetében leendő megörökítés céljából tudassák a hadbavonult összes volt tanítványok nevét, életkorát, az időt, mikor az ottani intézetben tanultak, a polgári foglalkozás, katonai rang és beosztás, a kapott kitüntetés, a vitézi tettek leírása, az esetleges hősi halál helye, ideje és más körülmények pontos jelzésével és az illető arcképével együtt.

A magyar Evangéliomi Keresztyén Diákszövetség arra kéri gyülekezeteink lelképásztoraikat, hogy a folyó hó 27-én tartandó igehirdetésük alkalmával emlékezzenek meg a Diákszövetség által képviselt eszmékről, melyet a múlt ifjúságát áthatották s amelyeknek hatalmas része lesz a háború utáni kor megtermékenyítésében; könyörögjenek egyszersmind az evangéliomi igazságoknak a diákság életében való terjedéséért. Ezt az imanapot a Keresztyén Diákok Világszövetségéhez tartozó minden nemzet diáksága folyó hó 27-én tartja.

A Debreceni Lelkészi Tár 2-ik füzeté nyomdai-technikai nehézségek következtében csak a hó végére jelenhetik meg. A füzet anyagát a szerkesztőség, mint halljuk, már régen egybeállította, s csak a mai idők minden téren, észlelhető munkashiánya okozza, hogy a hó közepe helyett a nyomdából való kikerülés és szétküldés csak a hónap végén lesz eszközölhető, amely körülményt a D. L. T. olvasói jóindulatú szíves figyelmébe ajánlunk.

A „Debreczeni Ev. Ker. Diákegyesület“ február hó 3-án, esütörtökön este 8 órakor megkezdte II. félévi munkáját. A tanulmányozás tárgya az új értékelés volt. Fil. 35—10 alapján a következő vázlat nyomán: Első sorban kell, hogy figyelmünket felkeltesse az olvasott versek erős kitételeinek használása. „Kárnak ítélni“, „kárba veszni hagy“, „szemét“ (skubalon). A mérleg egyik oldala. E kifejezések jelentősége. „Krisztus ismeretének gazdagsága“, „Krisztust megnyerjem“. Új értékek gaz-

dag tárháza a mérleg másik oldalán. Részletes elemzése a szembe állított értékeknek. Miket áldozott Pál-hogy Krisztust megnyerje. 1. Exklusív nemzeti büszkeségét. 2. Farizeusi tekintélyét, melyen gyökeredzett meggyőződését. 3. A zsidó nemzeti ideál megvalósulását akadályozó irányzattal szemben benne élő fanatikus elszántságát. 4. A törvény megtartásával járó feddhetetlenségét. Ezek voltak eddig élete mozgató erői. Most mindez „szemét“. Miért? Hogy Krisztust megnyerhesse. Mit nyert Pál a Krisztusban? 1. Büszkesége helyett megalázódást. A fény, mely körülvette, kiválósága, előkelő társadalmi állása, nemzeti múltja révén, elhomályosult előtte. Elvesztette értékét. 2. A törvény helyébe erő lépett. 3. Buzgósága a szenvedélyig fokozódott, de azért, hogy szolgálatába állítsa a megismert, hatalmasabb, eddigi értékeit elhomályosító isteni ideálnak, „Neki“. 4. Aszkézise s így megőrzött tisztasága helyett „Istentől való igazságot“. Vannak-e értékeink? Meg vagyunk-e azzal elégedve? Nincs-e szükségünk újakra? Előnyös volt-e Pálra az új értékelés? Keressük-e mi az új értékeket? S ha azokat megismertük, készek vagyunk-e régi, ki nem elégitő „értékeinket“ odaadni, vagy megnemesítő hatásuk alá kitenni, hogy életünk új értékekkel megtelje meggazdagodjék?

Vitézségi érem, mint misealapítvány. Székely Jusztin debreczeni hármás honvéd szakaszvezetőt, aki súlyos beteg Stiriában fekszik, II. osztályú vitézségi éremmel tüntették ki. Ő az érem után járó díjából két misealapítványt ajánlott fel az elesett magyar és osztrák katonákért. Betegségéből felgyógyulva, szeretne még egy kitüntetéshez jutni, hogy abból az elesett ellenséges katonák lelkiüdvére tehetne misealapítványt.

D'Annunzio több művét indexre veti a pápa. Káros hatásuk és veszedelmes erkölcsi elveik miatt ezt meg is érdemlik azok az anathémák, de tartani lehet tőle, hogy ezzel csak a kelendőségét és olvasását mozdítják elő, mint már számtalanszor történt is. Az index gyenge iudex.

Szerkesztői üzenetek.

ys. Du cikkéhez a hozzászólást szívesen várjuk; a szerző kilétét azonban itt nem közölhetjük.

Református Órálló. Mi is észrevettük, hogy míg az Evang. Órálló anathémával sújtja a reformátusokat azért, mert valaki az ágostai hitvallású testvérek egyházával kapcsolatban nemzetiségi mozgalomról beszél, — az Evangelikus Lap „Vallás- és nyelvkérdés“ című okos cikkében ezt írja: Magyarországból, legalább is a lutheránus Magyarországból, *a magyar az elnyomott faj.*

Tartalom: Játék a tüzzel. — Andrassy Kálmán, Apák és fiúk. — Tárca: Erdélyi Imre, Viharban. — Papp Géza, Fekete farsang. — Egyház: Soltész Elemér, Templomépítési-alapok jövedelme adóköteles. — Iskola: Nagy Vilmos, „A caesarismus története.“ — Közélet: —eó—, A szigeti magyarság a háborúban. — Irodalom: A Debreczeni Kör. — Irodalmi szemle: A pataki névtelen neve, A kollégiumi éremtár. — Lapszemle. — Különlék. — Szerkesztői üzenetek. — Melléklet: Hivatalos értesítő 8. szám.

HIVATALOS ÉRTESITŐ.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől

805—1916. szám.

Nagytiszeletű Esperes Úr!

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak f. évi február hó 4-én 9481. szám alatt az elemi népiskolai VI. osztályú záróvizsgáknak a folyó tanévben való megtartása tárgyában a kir. tanfelügyelőkhez intézett körrendeletét tudomás és saját hatáskörében való további eljárás végett alább közlöm.

Atyafiságos szeretettel vagyok

Debreczen, 1916. évi február hó 11.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől.

9481—1916. VII/b. sz.

KÖRRENDELET.

Valamennyi királyi tanfelügyelő úrnak és kir. tanfelügyelői kirendeltség vezetőjének

Az elemi népiskolai VI. osztályú záróvizsgák, figyelemmel a háború-okozta rendkívüli viszonyokra a folyó tanévben is, miként tavaly, indokolt esetekben április hó folyamán tarthatók meg.

A múlt tanévben kiküldött iskolafelügyelők megbízását a folyó tanévre is kiterjesztem.

Amennyiben ez alól, — akár az iskolafelügyelők személyét, akár a megállapított körzeteket illetően, — eltérés szüksége mutatkoznék, tegyen erre vonatkozólag mielőbb jelentést.

Az iskolafelügyelők minden iskolához külön-külön csak az esetben szállnak ki, ha az illető iskolában legalább 5 záróvizsgát tevő tanuló van. Ellenkező esetben a tanulók könnyen hozzáférhető központba csoportosítandók. A községi iskola tanulói az állami iskola tanulóival csoportosíthatók. A hitfelekezeti iskolák növendékei azonban akár állami, akár községi, akár más hitfelekezeti iskolák növendékeivel csak úgy csoportosíthatók, ha ehhez az illetékes egyházi hatóságok előzetesen írásban hozzájárultak. Csoportosítás esetén a tanulók megvizsgálásánál az illető tanítók résztvesznek.

Egyébként a záróvizsga megtartására, a végbizonyítványok kiadására stb. az 1914. évi 57,729—VI/a. szám alatt kiadott utasítás irányadó, amelynek rendelkezései a folyó tanévben is csak a fiútanulókra vonatkozólag hajtandók végre.

A fenti utasítás 11. paragrafusában foglaltak részbeni módosításával megengedem, hogy az iskolafelügyelők a lakóhelyükön kívül tartott záróvizsgákon való részvétel esetén, a folyó évben kivételesen, 10 (tíz) korona napidíjat számíthatnak fel.

A végbizonyítvány és törzskönyv-nyomtatvány szükséglet legkésőbb folyó évi február hó végéig közvetlenül az egyetemi nyomdának jelentendő be.

Budapest, 1916. évi február hó 4-én

Jankovich.

878—1916. szám.

Valamennyi középiskola Tekint. Igazgatóságának.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak f. évi január hó 29-én 14,092. szám alatt valamennyi tankerületi főigazgatóságnak elküldött rendeletét azzal adom ki, hogy a középiskolák háborús viszonyának egységes feldolgozhatása szempontjából, a hozzáfűződő iskolatörténeli s művelődéstörténeli érdekek folytán, azzal azonos eljárást követni méltóztassék.

Tisztelettel vagyok

Debreczen, 1916. évi február hó 14.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől.

14,092—1916. V. szám.

Valamennyi tankerületi kir. főigazgatóságnak.

A most folyó világháború eseményei mély befolyást gyakoroltak középiskoláinkra is; e befolyásnak megörökítése úgy a középiskolák története, mint általában a művelődéstörténet szempontjából megokolt és szükséges. A középiskolák háborús korszakának krónikása munkájában elsősorban a nyomtatott értesítőkre fog támaszkodni, melyek azonban a különböző szerkesztés miatt a kutató munkáját nagyon megnehezítik, egyes kérdéseknél lehetlenné is teszik. Súlyt helyezvén arra, hogy a magyar középiskoláknak a háborúval való vonatkozásai később pontos s megbízható világitásba legyenek helyezhetők, elrendelem valamennyi középiskolai értesítőben a háborúval kapcsolatos anyagnak egy külön fejezetben (Iskolánk és a háború címen), a lent jelzett szempontok szerinti feldolgozását. Az egységes áttekintés érdekében az adatok, legalább fővonásaikban s összegezve a múlt tanévről is közlendők.

A közlendő adatok a következők:

I. Az intézeti épület. Le volt-e foglalva; mily célra, mennyi időre? Az épület- s berendezésben esett károk, változások.

Hogyan folyt a tanítás más épületben, mennyiben felelt meg az ideiglenes helyiség a célnak? Mi-

kor voltak a tanítási órák? A tanítás normális menétől eltérő változások (tantárgybeosztás változásai, órarendek, tananyag rövidítése, a tanítás szünetelése, megrövidülése).

II. Az intézeti tanárság.

1. A hadbavonultak. Pontos feltüntetése személyenként, hova vonult be, mily minőségben, hol működik? Előléptetések, kitüntetések, sebesülés, megbetegedés, fogság, halál. Az intézet (a város) megemlékezése az elesett tanárról.

2. Kik tanítottak a bevonult tanárok helyett? Feltüntetendő a vállalt munka (tantárgy, óraszám), a vállalkozók állása, az iskolához való viszonyuk (szülők, volt tanítványok, nyug. tanárok). Ha ingyen vállalkoztak, ez külön kiemelendő.

3. Tanárok óratöbblete.

4. A tanároknak a háborúval kapcsolatos tevékenysége az iskolán belül.

5. A háború vonatkozásainak felhasználása az egyes tantárgyak keretében. Hadi előadások, háborús tárgyú írásbeli dolgozatok.

6. Gyűjtött-e az iskola háborús emléktárgyakat, mily eredménnyel?

7. A tanárok segélyakciója. Pontos feltüntetése annak, hogy az adakozásokban, hadikölcsön jegyzésben mily összeggel szerepeltek.

8. A tanároknak a háborúval kapcsolatos intézetben kívüli tevékenysége.

III. A tanulók.

1. Önként jelentkezett s hadbavonult tanulók.

2. A besorozott tanulók

3. Az intézet régebbi tanulóira vonatkozó adatok közlése a békekötés utáni időre is halasztható.

Valamennyinél felemlítendő az esetleges kitüntetés, fogságba-esés, a hősi halál.

4. A tanulók mily célra, mily összeget adtak a magukéból? Mennyit gyűjtöttek (szederlevél, csalány, fém stb.).

5. A tanulók társadalmi akciói (cserkészlet, hangversenyek, szolgálat a vöröskeresztnél stb.).

6. A háború hatása a tanulmányi előmenetelre, szorgalomra, viseletre, vallásra és erkölcsös érzületre.

7. A tanulók mezőgazdasági munkássága.

8. Az iskolai egyesületek háborús tevékenysége.

9. A társadalom, a szülők érdeklődése, az iskolával való érintkezése a háború alatt.

10. Mily hatást gyakorolt a háború az ifjúságra?

IV. Speciális helyi jelenségek a háborúval kapcsolatban. A háború hatása a tanulók létszámára. Mily vidékről való, mily társadalmi osztályú növen-

dékek számában állt be nagyobb változás? Szaporodott-e nagyobb arányban a magántanulók száma, ha igen, kikből került ki e szaporulat? Ahol több iskolafaj van, egyforma hatást gyakorolt-e a háború a tanulók létszámára? Különösen felemlítendőek s megokolandók az I. osztály tanulóinál beállott nagyobb változások.

Ügyeljen a főigazgatóság arra, hogy ezen adatok feldolgozásában meg legyen az egyöntetűség és a kellő tapintatosság; ennek biztosítására esetleg kívánja be a főigazgatóság e fejezet kéziratát.

Budapest, 1916 január hó 29-én.

Jankovich.

Kimutatás a sebesült és beteg katonák vallásos iratokkal való ellátására begyűlt adományokról.
 Fancsikai egyház 8.— K. Nagygéczi egyház 8.— K. Biharfélegyházai egyház 15.— K. Bihartordai egyház 16.— K. Irinyi egyház 15.— K. Veress Imre irinyi lelkész 2.— K. Hajnal József irinyi lakos 1.— K. Jánki egyház 27.40 K. Barabási egyház 28.24 K. Szatmári egyház 100.— K. Nagyecsedí egyház 80.— K. Vértesi egyház 40.— K. Éradonyi egyház 10.— K. Dunaszentilonai egyház 9.— K. Dancsházai egyház 5.— K. Belényesi egyház 5.— K. Gálospetrii egyház 10.— K. Aradi egyház 81.40 K. Érendrédi egyház 20.— K. Nagyszöllősi egyház 28.— K. Szentleányfalvai egyház 57.— K. Kabai egyház 132.40 K. Magyarkécsi egyház 9.34 K. Apátkeresztúri egyház 3.— K. Hosszúmezői egyház 11.— K. Berettyószéplaki egyház 15.50 K. Várasfenesi egyház 38.62 K. Nagykolcsi egyház 10.— K. Nyírmártonfalvai egyház 30.05 K. Nagyecsedí asztaltársaság 10.— K. Vajai egyház 35.— K. Tiszaberczeli egyház 30.— K. Beregardói egyház 8.— K. Szalárdi egyház 32.— K. D. Szabó Bendegúz és Emese Tiszabecs 2.— K. Milotai egyház 20.— K. Apagyi egyház 72.81 K. Börvelyi egyház 15.— K. Tiszacsécei egyház 7.— K. Nagybányai egyház 40.— K. Pelbártvidai egyház 7.44 K. Atyai egyház 10.— K. Újlétai egyház 64.56 K. Szalacsi egyház 100.— K. Csenger-szimai egyház 9.62 K. Hetenyi egyház 15.30 K. Tóti egyház 22.— K. Beregsomi egyház 25.— K. Geszti egyház 32.40 K. Hosszúpályi község 10.— K. Tiszabecsi egyház 20.58 K. Szerapi egyház 40.— K. Albisi egyház 20.— K. Királydaróczi egyház 12.— K. Anti egyház 21 K. Óri egyház 35.81 K. Óvári egyház 22.— K. Szatmár-Németi egyház 100.— K. Szamostatárfalvai egyház 5.64 K. Erbogyoszlói egyház 20.— K. Az előző számban kimutatott 1786 kor. 87 fillérrel együtt összesen 3467 kor. 98 fillér. Futó András püspöki titkár.

A Debreczeni Lelkészi Tár.

Szerkesztik:

Dr. Lencz Géza és Dr. Varga Zsigmond.

1-ső száma megjelent.

Tartalma:

I. Theologiai Értesítő:

Dr. Varga Zsigmond: Az ókori keleti kutatások hatása a theológia különböző ágaira s azoknak egymáshoz való értékviszonyaira.

II. Beszéddek és imák stb.:

Dr. Baltazár Dezső: Megtartás az Úrban. Közönséges egyházi beszéd, elő- és utóimával. (Háborús.)

Pásztor: Mindent cselekedhetem. Egyházi beszéd. (Háborús.)

Csürös József: Mit prédikál a háború? Egyházi beszéd. (Háborús.)

Marjay Károly: Megújulás! Újévi egyházi beszéd 1916. év újesztendején. (Háborús.)

Raffay Sándor: A talentokról. Biblia magyarázat.

S. Szabó József: Az örökkévalóság keresése. Egyházi beszéd ifjúsági istenítiszteletre. (Háborús.)

Szombati Szabó István: Imádság harcúterén eltemetett katona emlékére.

Dr. Tüdös István: A játszó gyermekek és az utolsó ítélet. Közönséges egyházi beszéd, elő- és utóimával.

III. Értekezések stb.:

Dr. Lencz Géza: A háború etikai megítélése.

Előfizetési díja: Egész évre K 14.—, félévre K 7.50, negyedévre K 4.—. Az „ORLE” és a „MELE” tagjainak egész évre K 12.—.

Mutatványszámot kívánatra ingyen és bérmentve küld a

Kiadóhivatal: Debreczen, Piac-u. 34. sz.

Lelkész és vallástanár, tanár és tanító urak rendeljék meg és terjesszék a hívek és a tanítványaik között az

ÉBRESZTŐ

képes keresztyén szépirodalmi, családi és ifjúsági havi folyóiratot.

Szerkeszti:

Megyericsy Béla.

Előfizetési díja egy évre **2 kor.**

Az Ébresztőnek minden keresztyén családnak és minden keresztyén ifjúhoz el kell jutnia, hogy a nemes szépirodalom szárnyain minden olvasójának lelkébe bevigye a keresztyén magyar nemzet hatalmas gondolatát.

Előfizetéseket elfogad és mutatványszámot ingyen küld a kiadóhivatal:

Budapest, VIII., Főherceg Sándor-utca 28.

GEBAUER KÁROLY és TSA.

ELSŐ DEBRECENI TEMETKEZÉSI INTÉZET.
(KOSSUTH-UTCA 2-IK SZÁM.)

Debreczen szabad királyi város legrégebbi temetkezési vállalata. Alapított 1868. évben

Elvállal temetések rendezését Debreczenben, valamint az ország bármely részében, a legmagasabb kivánalmaknak megfelelő kivitelben.

Kegyeltteljes pontossággal végez exhumálást, hulla szállítást minden országból vagy a harcúter bármely részéből, előre megállapított legszolidabb árak mellett.

Állandó gyári raktár:

Minden kivitelű érc, fa, selyem, bársony, bronzirozott és fényezett koporsókból, dús választék művirág és ércz koszorúkból.

Sürgőnycím: Gebauer temetkezési intézet Debreczen.

Telefon: nappal 103-ik szám, éjjel 60 szám.

Temetések megrendelése éjjel is elfogadtatik.

Foncière, Pesti biztosító-intézet

Alapított 1864-ben.

Központi székhely: Budapesten, V., Sas-utca 10. sz.

Készpénzben befizetett részvénytőke	4.000.000 korona
A nyereség és díjartalékok az évi díjbevételekkel együtt mintegy	70.075.300 koronára,
az intézet összes biztosítéka tehát mintegy	74.075.300 koronára
ruznak.	
50 évi fennállása óta kártérítések fejében fizetett az intézet:	
az elemi kárbiztosítási ágazatokban	278.818.768 kor.
az életbiztosítási ágazatban	43.972.292 kor.
a baleset és szavatossági biztosítási ágazatokban	5.487.624 kor.
összesen	328.278.684 koronát.

Az intézet működési tere kiterjed a következő biztosítási ágazatokra:

1. Élet-, járadék-, kiházasítási-, katonai szolgálat-esetére való biztosítás.
2. Tűz-, villámcsapás- és robbanás által okozott károk elleni biztosítás.
3. Betöréses lopás elleni biztosítás.
4. A törvényes szavatosság következtében beálló kötelezettségek elleni biztosítás.
5. Tűkörnyvekben eshető töréskárok elleni biztosítás.
6. Az emberi testet érhető balesetek elleni biztosítás, (utazási, élethossziglani vasúti balesetbiztosítás).
7. Szállítmányozási (tengeri, szárazföldi- és folyamszállítmányozási) károk elleni biztosítás.
8. Jégverés okozta károk elleni biztosítás.

Olcsó díjak! Tisztán magyar intézet! Előnyös feltételek!